

Araştırma Makalesi
Research Article

Artvin- Borçka Camili Biyosfer Rezerv Alanındaki Ekoturizm Potansiyelinin Orman Köylüleri Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkilerinin İrdelenmesi

İnci Zeynep AYDIN*

Orman Yüksek Mühendisi

Mustafa Fehmi TÜRKER

Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü, Artvin

Geliş Tarihi: 08.11.2010

ÖZET

Dünyadaki hızlı değişimlerle şehir insanları tatil seçiminde doğal alanlarda gezmeyi tercih ederken, diğer taraftan da orman köylüleri kırsal yoksulluktan dolayı ormanları tahrip etmekte ve orman kaynaklarına zarar vermektedirler. Günümüz şartlarında hem kent halkı hem de orman köylülerinin sorunlarına katkı sağlayabilen ve orman kaynaklarının da sürdürülebilirliğini sağlayan "ekoturizm etkinliği" gündemde yerini almaya başlamıştır. Artvin ili Camili Biyosfer Rezerv Alanı'nda gerçekleştirilen bu çalışmada; ekoturizm etkinliğinin orman köylüleri üzerindeki demografik, sosyal, kültürel, ekonomik vb. etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Ayrıca, ekoturizm etkinliklerinde orman kaynaklarının sürdürülebilirliği ve orman köylülerin kalkındırılmasına yönelik planlama ve yönetim aşamalarının nasıl olması gerektiği incelenmeye çalışılmıştır. Tam sayım yöntemine göre seçilen köylülerle uygulanan sorgulama kağıtlar yardımıyla; her yaş grubundan; etkinliğe katılan köylülerin eğitim durumları, ekoturizm etkinlikleri hakkındaki bilgi düzeyleri, yıllık gelirleri, hayat koşullarındaki değişim ve köyden şehre göç olayı; ekoturizm öncesi ve sonrası düzeyleri itibari ile ölçülmüştür. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde; yüzde, khi-kare, eşlendirilmiş T testi ve wilcoxon çözümlenmelerini içeren istatistikî yöntemlerden yararlanılmıştır. Sonuç olarak, yörede ekoturizm ile ilgili yürütülen çalışmaların yeterli olmadığı ve bu alandaki çalışmaların artırılması ile köy halkının hayat kalitesinin iyileştirilmesi yönünde olumlu adımlar atılabileceği ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Camili Biyosfer Rezerv Alanı, Ekoturizm, Orman Köylüsü

Socio-Economic Effects on The Forest Villagers of Ecotourism Potential (Case of Artvin-Camili Biosphere Reserve Area)

ABSTRACT

As a result of rapid changes occurring in the world who live urban people from a resort in the selection of natural areas and start to choose to travel; forest villagers because rural poverty, forest and forest resource have been destroyed. Since people change their expectations from tourism, natural areas began to gain importance. Until in today's conditions for citizens to the problems of migration and employment and ensure the sustainability of forest resources with ecotourism activities on the agenda of the approach began to take its place. The case study area, Camili Biosphere Reserve in Artvin; eco-tourism activities on the forest villagers demographic, social, cultural, economic, etc. with eco-tourism activities and the sustainability of forest resources and forest planning and management aimed at the development stage of the villagers how it ought to be investigated. Forest villagers are selected according to full-count method. Data will be analyzed through descriptives, Chi-Square, paired T tests and Wilcoxon analyses.

Key Words: : Camili Biosphere Reserve Area, Ecotourism, Forest Villager

GİRİŞ

Nüfus artışının ve teknolojik gelişmelerin oluşturduğu ruhsal yorgunluklar sonucu doğal çevrenin zamanla öneminin anlaşılması ile kişiler daha çok doğaya yönelmeye başlamışlardır. Ayrıca kişilerin gelir düzeylerinin yükselmesi ve boş zamanlarını daha farklı şekilde değerlendirmek istemeleri

sonucunda da doğada gerçekleştirilen ekoturizm etkinlikleri önem kazanmaya başlamıştır. Denilebilir ki; değişen hayat şartları ve çevre bilincinin gelişmesi ile turizmde yenilik ve çeşitlilik arayışları başlamıştır. Böylelikle geleneksel turizm anlayışının toplum ve çevre üzerindeki tahribatları karşısında ekoturizm;

sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında önemli bir araç olarak gündeme gelmiştir. Bu bağlamda; doğal çevreye olan ilginin artması, çevreye yapılan müdahaleler neticesi oluşabilecek tahribin anlaşılması ve çevrenin daha iyi korunması gereğine olan bilinç ve ilginin yaygınlaşmasıyla ekoturizm kavramı gelişme göstermiştir.

Dünya Ekoturizm Zirvesi'nde ekoturizm, Yeryüzünün doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini güvence altına alan, bunun yanı sıra yöre halkının ekonomik kalkınmasına destek olurken, sosyal ve kültürel bütünlüklerini koruyup gözetilen bir yaklaşım ya da tavır olarak benimsenmiştir. Diğer bir deyişle, artık insanlar, orman kaynağının sunduğu, odun kökenli ürünler yanında diğer orman ürün ve hizmetlerinin önemini kavramışlardır. Bu doğrultuda "ekoturizm" şeklinde tanımlanan bir turizm biçimi ortaya çıkmaktadır. "Dünya Ekoturizm Zirvesi"nde ekoturizm, "Yeryüzünün doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini güvence altına alan, yöre halkının ekonomik kalkınmasına destek olan ve sosyal ve kültürel bütünlüklerini koruyup gözetilen bir yaklaşım ya da tavır" olarak benimsenmiştir (Yürük, 2002). Denilebilir ki; ekoturizm etkinliği; en sade şekli ile doğal çevreyi korurken elde edilen kazanç ile orman köylüsünün istihdam ve gelir oluşturmaya destek olan, çevre ve yerel kültür üzerindeki bozulmaları en düşük seviyeye indirmenin en iyi yolunu arayan doğal çevre temeline dayanan bir turizm çeşididir.

Günümüzde Türkiye'de yaklaşık 21 bin orman köyünde 7 milyon civarında orman köylüsü yaşamaktadır. Türkiye'de orman köylülerinin gelir düzeylerinin diğer toplum kesimlerinden önemli ölçüde düşük olması ve ormancılık uygulamalarıyla orman köylülerinin ileri ölçüde etkileşimde olması nedeniyle orman köylülerinin kalkındırılmasında ekoturizm etkinlikleri ideal bir araç olarak değerlendirilebilir. Ekoturizm etkinlikleri sayesinde maddi gelirleri artan orman köylüsü, bölgedeki orman kaynaklarına doğrudan ya da dolaylı olarak baskıda bulunma gereği de duymayacaktır. Bunun için; günümüz orman

kaynakları yöneticisi, toplumsal sorunlara bağlı olarak ortaya çıkan bu fırsatı iyi değerlendirmeli ve ekoturizmi irdelemelidir.

Ancak, ekoturizmin çevre ve bölge insanları için ekonomik, sosyal ve kültürel yönden birçok olumlu etkileri olsa da doğru yönetilmediğinde, etkili bir denetim sağlanmadığında olumsuz etkileri de söz konusu olabilmektedir. Bu yüzden, ekoturizmin büyük bir tehdit potansiyeline de sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bunun için, ekoturizmin doğru ve yeterli kaynaklarla yönetilmesi çok önemlidir. En başta etkinlikten olumlu veya olumsuz anlamda en fazla etkilenecek kesim olan orman köylüsü, gelişen ekoturizmin yol açacağı etkiler konusunda önceden bilgilendirilmeli ve bölgelerinde ekoturizmin gelişimini resmen kabul etmiş olmaları gerekmektedir. Ekoturizmde amaç, doğanın insana sunduğu değerlerden yararlanmasını sağlarken, bu değerlerin insanın korunması altında gerçekleşmesidir (Demir ve Çevirgen, 2006).

Bu makalede, ormanların korunması, geliştirilmesi ve işletilebilmesi için ormana bağımlı olarak hayat sürdüren kişiler olan orman köylülerinin istihdam ve göç sorunlarına çözüm olabilmek amacıyla ekoturizm etkinliklerinin önemi belirtmeye çalışılacaktır. Ayrıca ekoturizm etkinlikleri sayesinde orman kaynaklarının sürdürülebilirliğini sağlamak için, planlama ve yönetim aşamalarının nasıl olması gerektiği de açıklanacaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Gereç

Bu çalışmada; araştırma alanı olarak seçilen, Artvin ili sınırları içerisinde bulunan ve Gürcistan'a bitişik olan Borçka-Camili Biyosfer Rezerv Alanına bağlı, 6 orman köyünde uygulanmakta olan Camili GEF-II projesi kayıtları, TEMA Vakfının yürüttüğü çalışmalarda faaliyet ilkeleri, gerek GEF-II ve gerekse TEMA yöneticileriyle yapılan görüşmeler ve ekoturizm etkinliğine katılımında bulunan orman köylülerine uygulanan sorgulama kâğıtları, gereç olarak kullanılmıştır.

Ayrıca; kırsal kalkınma, orman köylüsü, turizm, ekoturizm gibi konular hakkında yazılmış veya yayımlanmış her türlü kitap, makale, bildiri ve tezler de, makale amacına hizmet etmek için gereç olarak kullanılmıştır.

Yöntem

Öncelikle araştırma evreni olarak, alan içerisinde sürdürülebilirliği temin eden ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel olmak üzere 3 ölçütün her birini temsil edebileceği düşünülen 6 köyde tam sahada araştırma yapılmasına karar verilmiştir. Sonrasında bu amaca hizmet edecek köylerde ekoturizm etkinliği kapsamında katılan kişilerin az olmasından dolayı sorgulama kâğıdının (anketin) uygulanacağı köylülerin seçiminde, öncelikle köy muhtarları ve köyün ileri gelenleri ve pansiyon işletenler, tam sayım/ölçüm yöntemi yardımı ile tercih edilmiştir. Böylece araştırma alanında ekoturizm etkinliklerine katılan 61 kişiye ulaşılabilmektedir. Araştırmanın amacına ulaşmak için çalışma alanında yer alan Maral, Uğur, Düzenli, Camili, Efeler ve Kayalar köylerinde gerçekleştirilen sorgulama kâğıtlarıyla elde edilen verilerin çözümlemesi aşamasında kullanılan; Yüzde, Khi-Kare, Eşlendirilmiş T Testi ve Wilcoxon çözümlemelerine yer verilmiştir.

ARTVİN-CAMİLİ BİYOSFER REZERV ALANININ TANITIMI

Bu bölüm altındaki bilgiler için, "Türkiye'deki Korunan Alanlarda Sürdürülebilir Kalkınma İçin Bir Araç Olarak Turizme Stratejik Yaklaşım Camili Biyosfer Rezerv Alanı Taslak Sürdürülebilir Turizm Gelişim Stratejisi", "GEF-II Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Camili Bölgesi Sosyal Değerlendirme Raporu" (Anonim, 2000) ve araştırma alanında yapılan gözlemler sonucu elde edilen veriler, kaynak olarak değerlendirilmiştir.

Araştırma alanı; Artvin İli'ne bağlı Borçka İlçesi'nin Gürcistan sınırında bulunmakta olup, ilçe merkezinden 55 km uzaklıktadır. Türkiye'nin dağlık kuzeydoğu bölgesinde bulunmaktadır. Camili Biyosfer Rezervinin toplam alanı 25.395 ha'dır. Kuzeyde Türkiye-

Gürcistan sınırıyla çevrelenen Camili Havzasındaki bütün dereler, sınırın karşı tarafına doğru akmaktadır. Alanda Uğur ve Efeler Dereleri kolları ile birlikte önemli su kaynaklarıdır. Bütün Camili havzasında (köyler-mezralar-yaylalar) su kaynaklarının zenginliği dikkat çekmektedir. Havzayı doğu, güney ve batı yönünde kuşatan yüksek dağlar doğal bir sınır oluşturmakta ve alanı coğrafi açıdan diğer alanlardan ayırmaktadır. Engbeli bir arazi yapısına sahip olan havzada rakım 350 m'den, (Camili köyü) 3414 m'ye (Karçal Tepesi) kadar değişmektedir. Camiliye rakımı 1870 m olan Cankurtaran geçidi üzerinden ulaşılır.

Camili Havzası içerisinde yer alan iki adet Tabiatı Koruma Alanı vardır. 1998 yılında bu statüye kavuşan bu alanlar 2873 sayılı Milli Parklar Yasası uyarınca, Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yönetilmektedir. Efeler Tabiatı Koruma Alanı 1.453 ha, Gorgit (Çamdalı) Tabiatı Koruma Alanı ise 490 ha büyüklüğündedir. Havza, dünyadaki üç önemli arı ırkından Kafkas Arı Irkının saflığının bozulmadan kaldığı tek yerdir ve bu nedenle de Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından 2001 yılında Gen Koruma Alanı ilân edilmiştir.

Camili Havzasında Gürcistan ile Türkiye arasındaki kara sınırı boyunca "1. Derece Askeri Yasak Bölge" yer almaktadır. Bu bölgenin idare ve güvenliği Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı görev yapan askeri birliklerin sorumluluğundadır. Sınırın Türkiye tarafındaki 600 m'lik askeri yasak bölge 2004 yılında Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararıyla 100 m'ye çekilmiştir. Artvin İli'nde yer alan Camili Havzası 25.395 ha'lık alanı ile UNESCO'nun "İnsan ve Biyosfer Ağı"na (MAB) 29 Haziran 2005 tarihinde Türkiye'nin ilk Biyosfer Rezervi olarak dâhil edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Orman Köylülerinin Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılanların %86.9'unu erkekler, %13.1'ini ise bayanlar oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan orman köylülerinin öğrenim düzeylerine bakıldığında; köylülerin %3.3'ü okur-yazar değil, %3.3'ü sadece okur yazar, %34.4'ü ilkökul mezunu, %21.3'ü

ortaokul mezunu, %26.2'si lise mezunu, %11.5'i üniversite mezunu iken; meslek grupları dağılımlarında %42.6'sının çiftçi, %11.5'inin memur ve ev hanımı, %4.9'unun işçi ve serbest meslek, %9.8' inin emekli ve esnaf, %6.6'sının öğrenci olduğu tespit edilmiştir. Ekoturizm etkinlikleri öncesi alanda ikamet eden hane halkının %59'u sürekli, %41'i geçici ikamet gösterir iken; ekoturizm etkinlikleri sonrası %65.6' sının sürekli, %34.4'ünün geçici ikamet gösterdiği tespit edilmiştir.

Orman Köylülerinin Sosyal Yönden Mevcut Durumu

Ekoturizm etkinlikleri öncesinde, ormancılıktan elde edilen gelirin köylüleri tatmin etmemesi, hayvancılıktan elde edilen gelirin köylüleri memnun edecek düzeyde olmaması, hayvancılığın oldukça ilkel yöntemlerle yapılması ve bu durumun da ağır iş şartlarına sebebiyet vermesi; gizli işsizlik, köylü insanının eğitim, sağlık, sorunları ve doğayla olan ilişkilerindeki zorluklar ve her zaman olduğu gibi şehir hayatının köy hayatına göre daha cazip gelmesi, kişileri kente iten kırsal güçlükler olarak belirtilebilir. Bu sebeplerle köyde bulunan kişilerin çoğunluğu, ilçeye ve şehirlere göç etmektedir. Gerçekten de ekoturizm etkinliğine katılan köylüler ile yapılan sorgulama kağıtları sonucunda,

araştırma alanında ekoturizm etkinlikleri öncesi köyden kente göç etme nedenlerinin yüzdeleri %29.3'ü "çocukların daha iyi eğitim imkanlarına kavuşabilmesini", %65.3'ü "ulaşımında yaşanan sıkıntıları", %30.7'si "sağlık tesisi imkanlarının kısıtlılığını", %18.7'si "iş fırsatlarının daha çok olmasını", %12'si "daha iyi gelire sahip olabilmeyi", %6.7'si "daha iyi hayat şartlarına sahip olabilmeyi", %1.3'lük kısımları "tarıma elverişli toprak azlığı ve verimsizliğini", "engebeli arazi yapısının varlığını", "ormanlardan sınırlı yararlanmayı" öncelik gösterir iken; ekoturizm etkinlikleri sonrası köyden kente göç etme nedenlerinin yüzdeleri; %36.1'i "çocukların daha iyi eğitim imkanlarına kavuşabilmesini", %82'si "ulaşımında yaşanan sıkıntıları", %26.2'si "sağlık tesisi imkanlarının kısıtlılığını", %6.6'sı "iş imkanlarının daha çok olmasını", %3.3'ü "daha iyi gelire sahip olabilmeyi" ve %1.6'sı "daha iyi hayat şartlarına sahip olabilmeyi" cevap olarak verdikleri tespit edilmiştir.

Bu değerler arasında istatistikî açıdan fark olup olmadığının testi için Tablo 1'de görüldüğü gibi, iki eş arasındaki farkın önemlilik testi ile ekoturizm etkinlikleri öncesi ve sonrasında köyden kente göç etme nedenleri arasındaki cevapların istatistiksel olarak **farklı olduğu** (thesap= 2.595, p<0.05) belirlenmiştir.

Tablo 1. Ekoturizm etkinlikleri öncesi ve sonrası köyden kente göç etme nedenleri arasındaki değişimin karşılaştırılması ile ilgili T testi sonuçları

	İkili Farklılıklar					T	Ser. Der. (df)	Anlamlılık Düzeyi
	Ort.	Std. Sap.	Ort. Std. Ha	%95 Eşl. İki Örn. Gü. Ar.				
				Alt	Üst			
ekoönce ekosonra	209.426	630.251	80.695	48.011	370.841	2.595	60	.012

Denilebilir ki, yapılan "T" testi sonucu, anlamlılık düzeyinin 0,05'den küçük çıkması, ekoturizm etkinliklerinin öncesine göre köyden kente göç etme nedenleri arasında istatistikî açıdan fark olduğunun göstergesidir.

Araştırma alanında, ekoturizm etkinliklerinden önce de göç vardı. Ancak ekoturizm etkinlikleri sonrasında göç etme nedenlerinin azalmaya başlamasıyla, göçte gerileme meydana gelmiştir. Bu durumda ekoturizm etkinlikleri

göçü tam anlamı ile engelleyemese bile, köy halkının ekoturizm etkinliklerine katılımları sonucunda elde ettikleri gelir sayesinde istihdam sorununa çözüm sağlamıştır. Ekoturizm etkinlikleri ile köylülerin geçim kaynaklarına yeni iş sahaları eklenmesiyle kazandıkları gelir sayesinde daha iyi hayat koşullarına da sahip olabilmişlerdir. Buna bağlı olarak, ekoturizmin kırsal alanlarda oluşturacağı ekonomik fırsatlarla, köy halkının köyden kente göç etmesini engelleyebileceği düşünülebilir.

Orman Köylülerinin Ekoturizm Etkinliklerine Yönelik Tutumları

Orman köylülerine sorulan; “Ekoturizm etkinlikleri öncesinde sizce ekoturizm ne anlam ifade ediyordu?” cevabının yüzdelikleri; %78.7’si fikrim yoktu, %8.2’si doğayı anlayan ve anlatan turizm, %3.3’ü daha fazla gelir elde etme imkanı veren turizm, yöre halkının kültürel değerlerini yansıtan turizm ve orman kaynaklarını koruyan turizm, %1.6’sı çevre

dostu turizm cevabını gösterir iken; ekoturizm vb. etkinlikleri sonrası “Ekoturizm ne anlam ifade ediyor?” sorusuna; %45.9’u daha fazla gelir elde etme imkanı veren turizm, %26.2’si hem çevreyi koruyan hem de yöre halkının refahını gözetten turizm, %9.8’i yöre halkının kültürel değerlerini yansıtan turizm, %8.2’si orman kaynaklarını koruyan ve gözetten turizm, %6.6’sı daha fazla üretim yapmaya imkan sağlayan turizm, %1.6’sı doğayı anlayan ve anlatan turizm ve hem kendim hem de tur düzenleyicilerinin daha fazla gelir kazanmasını sağlayan turizm, olarak cevap verdikleri gözlemlenmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi iki eş arasındaki farkın önemlilik testi ile ekoturizm etkinlikleri öncesi ve sonrası itibarıyla ekoturizmin ne anlam ifade ettiği ile ilgili alınan cevapların istatistiksel olarak **farklı olduğu** (thesap=10.623, p<0.05) belirlenmiştir.

Tablo 2. Ekoturizm etkinlikleri öncesi ve sonrasında ekoturizmin ne anlam ifade ettiği arasındaki farkı belirlemek için uygulanan “T” testi sonuçları

	İkili Farklılıklar					T	Ser. Der. (df)	Anlamlılık Düzeyi
	Ort.	Std. Sap.	Ort. Std. Ha	%95 Eşl. İki Örn. Gü. Ar.				
				Alt	Üst			
Ekoönce ekosonra	4.934	3.628	.465	4.005	5.864	10.623	60	.000

Denilebilir ki, ekoturizm etkinlikleri öncesinde ekoturizmin ne olduğuna dair hiçbir fikirleri bulunmayan köylülerin, ekoturizm etkinlikleri kapsamında ve sonrasında köylülerin gelirlerindeki artışa bağlı olarak etkinliklere katıldığı ve bu etkinliklerden daha fazla gelir elde etme imkânı sağladıkları söylenebilir. Bu bulgular sayesinde, araştırma alanında yapılan ekoturizm etkinliğinde çevreyi koruma bilincinin de geliştiği sonucuna da varılabilir.

Ekoturizm Etkinliklerinin İktisadi Yönü

Araştırma alanında, ekoturizm etkinliği öncesi ve sonrasında ortalama hane başına gelir miktarı arasındaki farkı belirlemek için

uygulanan “T” testi sonucuna göre, ekoturizm etkinlikleri öncesi hane başına ortalama gelir 3245.90 TL iken; ekoturizm etkinlikleri sonrası hane başına ortalama gelir 7097.87 TL olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3’de görüldüğü gibi iki eş arasındaki farkın önemlilik testi ile ekoturizm etkinlikleri öncesi ve sonrasında ortalama hane başına gelir miktarı arasındaki değişimin istatistiksel olarak **farklı olduğu** (thesap=-6.227, p<0.05) belirlenmiştir. Bu sonuca göre; ekoturizm etkinliğinin, araştırma alanındaki orman köylülerinin gelirlerini olumlu yönde arttırdığı rahatlıkla söylenebilir.

Tablo 3. Ekoturizm etkinliği öncesi ve sonrasında ortalama hane başına gelir miktarı arasındaki farkı belirlemek için uygulanan “T” testi sonuçları

	İkili Farklılıklar					T	Ser. Der. (df)	Anlamlılık Düzeyi
	Ort.	Std. Sap.	Ort. Std. Ha	%95 Eşl. İki Örn. Gü. Ar.				
				Alt	Üst			
ekoönce ekosonra	-3851.967	4830.980	618.544	-	-2614.696	-6.227	60	.000

Ekoturizm etkinliği öncesine göre, ekoturizm etkinliği sonrası geliri fazla olan gelir kaynaklarının arıcılık ve ekoturizm faaliyetleri kapsamında sağlanan gelirler olduğu söylenebilir. Ancak tarım, hayvancılık ve ticarete ekoturizm etkinliklerinden dolayı olarak etkilenmişlerdir.

“Ekoturizm etkinliklerine katılmaya başlamadan önce temel geçim kaynaklarınızdan elde ettiğiniz gelir yeterli miydi?” sorusuna, köylülerin %57.4’ü hayır cevabını vermiştir. Demek oluyor ki; elde edilen gelir yeterli olmadığından dolayı bir yönelim sonucu, ekoturizm etkinliklerine katılım başlamıştır.

Yine sorgulama kağıdı kapsamındaki köylülere sorulan, “Ekoturizm etkinliklerine katılmaya başladıktan sonra gelir durumunuz nasıl değişti?” sorusuna, %86.9’u arttı cevabını vermiştir. Bu cevaba yönelik olarak, ekoturizm etkinlikleri öncesi kullanılan beyaz eşya

türlerinin yüzdelerinde %31.1’i siyah beyaz televizyon, %70.5’i renkli televizyon, %95.1’i buzdolabı, %52.5’i çamaşır makinesi, %90.2’si ütü, %9.8’i fırın, %54.1’i teyp-müzik seti, %31.1’i radyo, %8.2’si video, bulaşık makinesi ve telefon, %16.4’ü cep telefonunu öncelik gösterir iken; ekoturizm etkinlikleri sonrası kullanılan eşya türlerinin yüzdelerini %3.3’ü siyah beyaz televizyon, %95.1’i renkli televizyon, %100’ü buzdolabı, %91.8’i çamaşır makinesi, %96.7’si ütü, %67.2’si fırın, %78.7’si teyp-müzik seti, %31.1’i radyo, %42.6’si video, %36.1’i bulaşık makinesi, %14.8’i telefon, %91.8’i cep telefonu, %21.3’ü bilgisayar-internet kullandığı tespit edilmiştir.

Tablo 4’de görüldüğü gibi iki eş arasındaki farkın önemlilik testi ile ekoturizm etkinlikleri öncesi ve sonrası itibarıyla kullanılan eşyalar arasında değişim olup olmadığını anlamaya yönelik cevapların istatistiksel olarak **farklı olduğu** (thesap= -2.470, p<0.05) belirlenmiştir.

Tablo 4. Ekoturizm etkinliği öncesi ve sonrasında kullanılan eşya türleri arasındaki farkı belirlemek için uygulanan “T” testi sonuçları

	İkili Farklılıklar					T	Ser. Der. (df)	Anlamlılık Düzeyi
	Ort.	Std. Sap.	Ort. Std. Ha	%95 Eşl. İki Örn. Gü. Ar.				
				Alt	Üst			
Ekoönce ekosonra	-2.042	6.45814	8.26913	3.69614	3.88413	2.470	60	.016

Özellikle araştırma alanında, ekoturizm etkinliklerinin işlerlik kazanmasıyla beyaz eşya şatafatlı tüketim mallarında hızla artış olmuştur. Demek oluyor ki; ekoturizm etkinliklerinin artmasıyla gelirden bir artış meydana getirmiştir. Gelir artışının ve hayat

şartları değişiminin anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. O halde ekoturizm etkinliklerinin kalkınmanın bu göstergesi üzerine olumlu etkisi olduğu bu araştırma ile saptanmıştır. Ancak, beyaz eşya-şatafatlı tüketim mallarında meydana gelen artışın

nedenlerinden birisi olarak, gelire bağlı olarak teknolojik malların daha çok kullanılması da söylenebilir.

Ekoturizm Etkinliklerini Planlama ve Yönetim Yönü

Araştırma alanındaki köylülere sorulan, “Sizce alanda yapılan ekoturizm çalışması başarılı mı?” sorusuna, %36.1’i evet, %45.9’u kısmen ve %18’i hayır cevabını vermiştir. “Ekoturizm çalışmasının başarısız olması sizce neye bağlı?” sorusuna; köylülerin %9.1’i ulaşım sorunlarına çözüm getirilmemesi, ekoturizm konusunda yeteri kadar bilgilendirilmeyişleri, etkili bir pazarlama stratejisinin olmaması, çalışmalarda faal bir rol üstlenemeyişleri, ürettiği ürünlerin satılmasına izin verilmemesi, kesimler arası çatışma yaşanması, ormanlık alanlara zarar vermesi; %18.2’si tur düzenleyicilerinin etkin ve dürüst çalışmaması, çalışma karşılığı ücretin alınmaması; %27.3’ü paydaşlar arası dayanışmanın olmaması ve %9.1’lik kısmı ile pansiyonculuğun geliştirilmemesi ve rehber yetersizliği cevaplarını vermiştir.

Gerçekten de araştırma alanına bakıldığı zaman her ne kadar çeşitli dernekler yer alsada bu dernekler arasındaki kişilerin toplu olarak birleştikleri zaman birbirleri arasında birçok fikir ayrılıklarına düştükleri gözlemlenmiştir. Ayrıca bazı köyler arasındaki mesafenin çok uzak olmasından dolayı gerekli irtibatın sağlanamadığı da göze çarpmaktadır. Oysaki ekoturizmin gelişmesinde bütün birimler arasında bir eşgüdüm sağlanması gerekmektedir. Ekoturizm etkinliklerinin orman köylüsüne istihdam sağlaması açısından önemli bir faydası vardır ama karar alma ve plânlamada etkin olmanın yerine geçemez. Bu nedenle, kırsal alanların etkin olduğu bölgelerde gerçekleştirilen ekoturizm etkinliklerinde, kırsal alanda yaşayan orman köylüsü gerçekten karar alma süreçlerinde etkin olmalıdır. Yani bazı konuların danışılmasından öte, kendi geleceklerine kendilerinin karar verebilmelerini de kapsmalıdır. Ekoturizmin gelişme

süreçlerinde orman köylüsünün katılımıyla, çevrenin korunması ve arzu edilen toplumsal gelişme sağlanabilir.

Ekoturizm Etkinliklerinde Tanıtımın ve Reklamın Önemi

“Bugüne kadar bölgeye gelen ekoturistlerin konaklama sürelerinin kısa olma nedenleri nelerdir?” sorusuna; sorgulama kağıdına katılan köylülerin %27.9’u ekoturizm etkinliği kapsamındaki kesimler arası yeterli işbirliği, güç birliği ve dayanışma bilincinin eksikliğini, %24.6’sı ekoturistlerin tur acentaları ile anlaşmalı gelmelerini, %16.4’ü gerekli yayın ve iletişim hizmetlerinin olmayışını, %14.8’i tanıtımın etkin bir şekilde yapılmamış olmasını, %11.5’i sadece yılın belirli aylarında etkinliklerin yoğunlaşmış olmasını, %3.3’ü alandaki sosyal etkinliklerin az olmasını, %1.6’sı gelen ekoturistlerin tatil anlayışlarının farklı olmasını neden olarak gösterdiği görülmektedir.

Ekoturistlerin konaklama sürelerinin kısa olması nedenlerinin belirlenmesi için oluşturulan sınıflarda elde edilen değerlerin frekanslarının eşit dağılıp dağılmadığının tespit edilmesi amacıyla yapılan Khi-Kare uygunluk testinin sonuçlarına göre; Tablo 5’de görüldüğü gibi, sonuçlar arasında **anamlı farklılık olduğu** (Khi-Kare hesap=24.951, $p < 0.05$) tespit edilmiştir.

Bu durumda, araştırma alanında bu eksikliklere yönelik olarak bazı kararların alınması gerekir. Ekoturizmin daha iyi gelişebilmesi ve uygulanabilmesi için hem ulusal hem de yerel yönetimlere büyük sorumluluklar yüklenmelidir. Küçük çaplı faaliyetler, ekoturizmin etkin ve verimli olabilmesi için bir yol haritası görevini görebilir. Dolayısıyla, küçük ölçekli eylemler ile dikkate değer olumlu sonuçlar gözlenebilir. Bu yüzden, bütün sektörler için, etkili ve sürekli denetim düzeneği sağlanmalıdır.

Tablo 5. Ekoturistlerin konaklama sürelerinin kısa olmasının nedenleri ile ilgili bulguların dağılımının Khi-Kare testi sonuçları

Nedenler	Gözlenen Değer	Beklenen Değer	Artık
Sosyal etkinlik	1	8.7	-7.7
Tatil anlayışı	2	8.7	-6.7
Belirli aylarda yoğunluk	7	8.7	-1.7
Tanıtım yok	9	8.7	.3
İletişim yok	10	8.7	1.3
Turlar	15	8.7	6.3
Dayanışma yok	17	8.7	8.3
Toplam	61		
Khi-Kare		24.951 ^a	
Serbestlik Derecesi		6	
Anlamlılık Düzeyi		.000	

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemiz, barındırdığı kırsal nüfusun miktarı hala toplam nüfusun oranına göre yüksek olması nedeniyle, kırsal kalkınma çalışmaları önem teşkil etmektedir. Kırsal alanların yani dolayısıyla orman köylüsünün kalkınmasını sağlamada örgütlü ve dayanışma içerisinde hareket edilmesi gereklidir. Bu yüzden kırsal alanda ekoturizm etkinlikleri etkili bir araç olarak düşünülebilir.

Ekoturizm etkinlikleri; hem şehir hayatındaki kişilerin hem de kırsal alanlardaki orman köylüsünün ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile doğa alanlarında planlanan orman alanları olarak düşünüldüğünde, özellikle doğal alanlarda çevre tahribatını azaltmak, bu bölgelerde yaşayan orman köylülerinin gelirlerin de artış sağlamaktır. Ekoturizm etkinliği; bir doğa alanında, insanların doğayla bütünleşmesini, eğlen-dinlen, fiziksel ve ruhsal dinlenme ihtiyacını karşılamalıdır. Ayrıca, belli bir bilinç içerisinde çevresindeki doğal güzelliklere saygı duyan, bulunduğu alandaki tarihi ve kültürel zenginlikleri de yerinde görmeyi sağlayan bir etkinlik içerisinde çift taraflı faydalanmalıdır. Bu yüzden, ekoturizm etkinliklerinin alandaki orman köylüsünün gelirini arttırmaya yönelik faaliyetleri kapsamına göre planlanması ve bu alanlarla ilgili kaynakların sürdürülebilir planlama,

yönetim, denetim ve koruma çalışmaları olarak düşünülmesi gerekmektedir. Ekoturizm etkinliklerinin topluma sağladığı toplumsal, iktisadi ve çevresel yararlar dikkate alınarak, ekoturizm etkinliğinin plan ve programlarının yasal mevzuatımızda yer alması, ekoturizm etkinliklerinin gelişmesi ve özellikle sürekliliğinin sağlanması yönünde yararlı olacaktır.

Bu gerçekten hareketle; orman-köylü ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı Artvin-Camili Biyosfer Rezerv alanında orman köylülerinin sosyo-ekonomik özelliklerine göre orman kaynaklarının sürdürülebilirliğine ve kırsal kalkınma çalışmalarına katkı sağlamak amaçlanmalıdır. Ekoturizme yatırım denilirken her şeyi ile asıl bu etkinliği gerçekleştiren bölgedeki ormanı koruyan ve gözeten orman köylüsüne yatırım yapmak gerektiği söylenebilir. Özellikle ekoturizm etkinliklerinde kişiler arası ilişkilerin geliştirilmesi için gerekli teşvik, teknik ve mali destek sağlanmalıdır. Yoksa günden güne gelişme gösteren ekoturizm etkinliklerinde bireyin hiçbir öneminin kalmayacağı söylenebilir.

Yoksunluk ve buna bağlı olarak yoksulluk yaşadığımız çağın en önemli sorunların başında yer almaktadır ki, bu sorunların oluşmasında asıl etken olarak da “eğitimsizlik”

gelmektedir. Bundan dolayı, Artvin-Camili Biyosfer Rezerv alanında yaşayan orman köylüsünü ekoturizmin ne olduğu konusunda daha fazla bilgilendirmek, bu yönde bir düşünce düzeneğini yerleştirmek gerekmektedir. Ekoturizmin geliştirilip ve yönetilmesi için "eğitim faaliyetleri bir ön şart" olduğu ifade edilebilir. Dışarıdan destek almadan önce, kişinin bu etkinlik konusunda bilinçli olması gerekmektedir. Kişi ne yaptığına dair kendi bünyesinde bir fikir oluşturabilirse, kendine düşen görevi bilinçli bir şekilde yapmış olabilecektir. Böylece yöredeki orman köylülerinin ekoturizm etkinliklerine daha istekli ve daha inançlı katılmaları sağlanabilecektir. Ayrıca, ekoturizm etkinlikleri sonucunda elde edilmesi beklenen fayda, orman köylüsüne anlatılmalıdır. Hatta bu anlatım işi sadece ekoturizm etkinliklerinin ilk alanda etkinlik kazanacağı zamanda değil, etkinliği kazandığı zamandan sonra da anlatılmalıdır. Çünkü ekoturizm etkinlik çalışmaları sonucu oluşacak güven, kişilerde zamanla kazanılmaktadır.

Orman köylüsü ile bütün ilgi öbekleri arasında dayanışma sağlanmalıdır. Tur düzenleyen ve ilgili kuruluşlar ile, ekoturizm alanlarını denetleyebilmek, gerektiğinde yeni çözümler üretebilmek amacıyla hem sivil toplum örgütleri, hem de idari birimler tarafından denetim mekanizması oluşturulmalıdır. Çünkü uzun vadede denetim yoksa ekoturizm etkinliğinin olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkileri de gözlenebilir. Bunun için, ekoturizm etkinliklerinin denetimi için merkez bir birim oluşturulup, görev ve yetki alanları çözüme kavuşturulmalıdır. Merkez birimindeki denetim kurullarındaki kişilerin bilinçli kişilerden oluşturulması gerekmektedir. Böylelikle araştırma alanındaki orman köylüleri, ana ilkelere idarecilerle birlikte, katılımcı yaklaşım anlayışıyla karar sürecinde yer almalı, işin icraatı ve idari sorumluluğunu

bu konuda yetiştirilmiş uzman kişilere bırakılmalıdır. Ancak denetim düzeneği oluştururken, en başta idarecilerin ve orman köylülerinin ortaklaşa bir ahenk içinde, temelini karşılıklı güven ve sevgiyle oluşturdukları bir işbirliğine dayanan sistemin esas alınması, en verimli ve kalıcı çözüm olarak görülebilir.

Türkiye'de ilk ve tek Biyosfer Rezerv Alanı olarak kabul görmüş bu çalışma alanında, biyolojik çeşitliliğin korunması, ekonomik kalkınma ve kültürel değerlerin korunmasına dönük uygulamaların denendiği, seçildiği, sunulduğu ve geliştirildiği alanlar olduğundan; bu özelliğin sürekli bir şekilde korunması gereklidir. Ekoturizm etkinliğini sadece orman köylüleri için ekonomik bir ölçüt gibi değerlendirmek yerine, ekolojik açıdan da değerlendirilmeli ve doğal çevrenin tahrip olmamasına dikkat edilmelidir. Ekoturizm etkinlikleri ile çevre bilinci, kültürü ve korumacılık anlayışının yaygınlaşması da sağlanmalıdır. Türkiye ormancılığı, çevresel değerler bakımından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Bunun için ülke ve bölgelere göre ekoturizm potansiyeli tespit edilmeli ve çalışmalarda koruma-kullanma dengesine dikkat edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2000. Türkiye'deki Korunan Alanlarda Sürdürülebilir Kalkınma İçin Bir Araç Olarak Turizme Stratejik Yaklaşım Camili Biyosfer Rezerv Alanı Taslak Sürdürülebilir Turizm Gelişim Stratejisi, GEF-II Biyoloji Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Camili Bölgesi Sosyal Değerlendirme Raporu ve GEF Proje Belgeleri
- Demir, C.ve Çevirgen, A., 2006. Ekoturizm Yönetimi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Yürük. E.Ö., 2002. Turizmin Geleceği: Ekoturizm, Ankara Üniversitesi, Çankırı Meslek Yüksekokulu Yayınla